

Work of the HEART or The SIDDUR?/Yehoshua Grunstein

Forward; Original "Nachem"

נוסח אשכנז ונוסח ספרד	נוסח הספרדים	ירושלמי תענית ב/ב-יחיד בתשעה
נחם ה' אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואת העיר האבלה והחרבה והבזויה והשוממה. האבלה מבלי בניה, והחריבה ממעונותיה, והבזויה מכבודה, והשוממה מאין יושב. והיא יושבת וראשה חפוי כאישה עקרה שלא ילדה. ויבלעה ליגיונות, וירשוה עובדי זרים, ויטילו את עמך ישראל לחרב, ויהרגו בזדון חסידי עליון. על כן ציון בְּמַר תבכה וירושלים תתן קולה. לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על הרוגיהם, כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. כאמור: ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. ברוך אתה ה', מנחם ציון ובונה ירושלים.	נחם ה' אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואת העיר החרבה והבזויה והשוממה. מבלי בניה היא יושבת, וראשה חפוי כאישה עקרה שלא ילדה. ויבלעה ליגיונים וירשוה, ויטילו את עמך ישראל לחרב, ויהרגו בזדון חסידי עליון. על כן ציון בְּמַר תבכה וירושלים תתן קולה. לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על הרוגיהם, כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. ככתוב: ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. ברוך אתה ה', מנחם ציון בבנין ירושלים. (יש גורסים: מנחם ציון ובונה ירושלים)	באב צריך להזכיר מעין המאורע. ומהו אומר? "נחם" יי' אלהינו ברחמיך הרבים ובחסדיך הנאמנים עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, ועל העיר האבילה ההרוסה השוממה הנתונה ביד זרים הרמוסה בכף עריצים ויבלעה ליגיונות ויחללה עובדי פסילים כי לישראל עמך נתתה באהבה לנחלה ולזרע ישורון ירושה הורשתה כי באש החרבתה ובאש אתה עתיד לבנותה כאמור ואני אהיה לה נאם יי' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. "

Source; Speaking Truth in Davening/Standing Before G-d

תהלים פרק ק"א פסוק ז - **לֹא יֵשֵׁב בְּקִרְבִּי בֵּיתִי עֵשָׂה רַמְיָה דְבַר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לַגֹּדֵל עֵינָי:**

מסכת סוטה דף מ"ב עמוד א - ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה... וכת שקרים, ... כת שקרים, דכתי: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני"; **מסכת יומא דף ס"ט עמוד ב'** - למה נקרא שמן "אנשי כנסת הגדולה"? שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר "הא-ל הגדל הגבר והנורא". אתא ירמיה ואמר: "נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו?" לא אמר "נורא". אתא דניאל, אמר: "נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו?" לא אמר "גבור". אתו אינהו ואמרו: "אדרבה- זו היא גבורת גבורתו שכושב את יצרו, שנותן ארץ אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות?" ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה? אמר רבי אלעזר: **מתוך שידועין בהקדוש ברוך הוא שאמתיו הוא, לפיכך לא כיזבו בו.**

After the 6 Day War

הרב עובדיה יוסף [שו"ת יחוה דעת א/מג] - האם לא הגיעה השעה לשנות את הנוסח שבתפלת "נחם"... ובמיוחד מה שאומרים על ירושלים: "העיר החרבה והבזויה והאבלה והשוממה", **שאינו תואם את המציאות כיום**, כי לשמחתנו עינינו הרואות שירושלים הולכת ומתפתחת בקצב מהיר **הרב שלמה גורן** [תרומת הגורן סימן קכ"ב] - האם לאור כיבוש ירושלים והר הבית יש צורך לשנות את נוסח תפילת "נחם"... **הרב ח.ד הלוי** [שו"ת עשה לך רב א/ת] - הרגשתי בתשעה באב הראשון אחרי מלחמת ששת הימים שאינני יכול יותר לומר בתפילתי דברים אלה, **שהם בחינת דובר שקרים לפני ה'.** כי לא זו בלבד שכל השנה כולה... שוקקת ירושלים המון חוגג... אלא שאפילו בתשעה באב, יום האבל הלאומי, כאשר באים המוני בית ישראל אל הכותל המערבי, מעוטפים באבלם על חורבן הבית, **גם אז מורגשת פינה מסוימת בלבי אליה לא יכול לחזור האבל,** זו פינה של שמחה על ראשית צמיחת גאולתנו... ולכן אין ספק שיש משום דובר שקרים לפני ה'..

Precedent in Halacha # 1- Neila

הב"ח [או"ח תרכ"ג] - והחכם עיניו בראשו למעט בסליחות ובפסוקים ולקצר בניגונים, כדי להתחיל תפילת נעילה בעונתה. ועוד, שהפיוט נעילה מורה על כך, שאומר טרם יבוא השמש: "היום יפנה, השמש יבוא ויפנה", "כי פנה יום"; והאומר כן בלילה... **בקשתו פלסתר ומחזי כשיקרא,** באמרו דברים שאינן כן לפני המקום ברוך הוא. **המגן אברהם** [שם] ... אך צריך לזהר להתחיל בעוד היו גדול וגם יאמר חרוז בהיום יפני' וכו' קודם הערב שמש, דאלי"כ, דובר שקרים לפני ה':

Precedent in Halacha # 2-Aneinu on a Fast Day

שולחן ערוך [או"ח תקס"ה] - יש אומרים שאין היחיד אומר 'עננו' כי אם במנחה, שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפילתו

תורת הגורן
סימן קלא

שאלה:

- א. לכאורה יש לשנות את התפילות שנושאים שפלות ירושלים וכדומה ושכיום אין מילים אלו הולמות ומתאימות למציאות.
ב. האם לידת ילד מבחנה מנוגדת למצות פרו ורבו ועדיף שההורים יאמצו ילד?¹⁰⁵

תשובה

ט"ו חשון תשל"ט

לכבוד ידידי הרגול

רב פעלים לתורה לעם ולמדינה

הרב ל. י. רבינוביץ שליט"א

שלומך ישנה לעולם, כבוד הרב רבינוביץ.

קבלתי לנכון את מכתב כב' מתאריך י"ב בתשרי תשל"ט, בו כב' מחווה דעתו "שהגיע הזמן לעשות רכייה של הפיזטים בימים הנוראים ובסליחות, בכדי להוציא את הפיזטים שאינם הולמים את המציאות של ימינו". וכב' מביא שחי וזגמאות לכך ושואל: אך אפשר, לאחר איחוד ירושלים השלמה בתור כירת ישראל... עוד לומר ולהגיד על ירושלים שהיא "מושפלת עד שאול תחתיה", כפי שנאמר בפיוט "אזכרה" בתפילת נעילה? ובמסופ של יזהכ"פ בפיוט "אין לנו", ברשימת הדברים שאין לנו כזמן הזה, נמנית גם ירושלים. וכב' מתרעם ע"ז ואומר "תורה על המילים האלה היא שקר וגם כפית טובה".

לאחר שתחזר הר הבית, ירושלים, יהודה ושומרון כמלחמת ששת הימים, תשבת והאמנתי שהנה "זה היום קיומו לו נגילה ונשמחה בישועתו" (עפ"י ישעיה כה, ט), וחזן כל הדורות נתגשם לעינינו, כפי שפרסמתי במינשר לקראת יום ה' הגדול בכ"ז באייר תשכ"ו. לפני צום תשעה באב שנת תשכ"ז, הדפסתי בסידורי התפילה של צה"ל נוסח שונה של תפילת "נחם" במנחה של תשעה באב, המבוסס על נוסח התלמוד ירושלמי הראשונים, המתאים יותר לתקופה שלנו, כאשר ירושלים משוחררת ונמצאת תחת שלטון יהודי¹⁰⁶, מבלי לומר על ירושלים "הבכזיה מכבודה, והשוממה מאין יושב. והיא יושבת וראשה חפוי כאשר עקרה שלא ילדה. ויכלעה לגיזנות" וכו', משום שחשבתי שיש בזה משום "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא, ז), וכפי שנאמר במס' שבת (קמט, ב) לענין רדו של נבות.

בתפילת מנחה הראשונה שערכתי ליד הכותל המערבי ביזם השחזור של הר הבית, ועברתי כש"צ לפני התיבה, הוספתי תפילת "נחם" בחזרת הש"צ לפי הנוסח החדש. לקראת יום הכיפורים הראשון בצה"ל, לאחר שתחזר ירושלים בשנת תשכ"ח, הוריתי לשנות את הפומון הראשון בפיוט "אזכרה אלקים" המבוסס על אותיות אמת, ובמקום "ועיר האלקים משפלת עד שאול תחתיה", יש לומר: "ועיר האלקים לבציה הומיה".

אולם אודה ולא אבוש כי לאחר מלחמת יום הכיפורים העקובה מדם, כשחלה התדרדרות מוסרית, מורלית ולאומית בעם ובמדינה, ולאור ההכרה בעם הפלשתניאי מצדו וההכנות הנעשות כאן לקראת הסגרת חלק גדול מארץ מכוונת ומנחלת אבותינו לערבים ולפלשתניאים, ורכים הסימנים והחששות שגם על "ירושלים ירו גורל" כנבואת עובדיה (א, יא), איני רואה סיבה לשנות דפוטים קיימים, כל עוד שמורגשת נסיגה בכל המישורים והעתיד לוטה בערפל.